

Betald och obetald föräldraledighet

Hur flexibla är föräldrar under barnens två första
levnadsår?

Utgivare: Försäkringskassan
Analys och prognos

Upplysningar: Henrik Lindholm
010-116 92 35
henrik.lindholm@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

I Sverige kan föräldrar vara föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning under barnets första levnadsår utan att ersättningsnivån påverkas. Olika socioekonomiska grupper av föräldrar är lediga obetalt olika länge. Tidigare studier visar att samma socioekonomiska grupper som är lediga fler dagar obetalt under barnets första levnadsår också delar jämställt på föräldraledigheten i högre utsträckning än andra grupper.

Syftet med den här rapporten är att undersöka hur mycket obetald ledighet föräldrar inom olika socioekonomiska grupper tar ut och om skillnaderna påverkar deras möjligheter att dela jämställt på föräldraledigheten. Frågan som undersöks är om föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten är lediga längre obetalt?

Resultaten visar att föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten inte är ledig längre obetalt jämfört med andra föräldrar i samma socioekonomiska grupp. Däremot börjar föräldrar som delar jämställt dela mer lika på ledigheten tidigare än andra föräldrar.

Henrik Lindholm och Gustaf Grapenfelt har genomfört analysen och skrivit rapporten. Datamaterialet som ligger till grund för analysen har tagits fram av Olof Håkanson, som även hjälpt till med att tolka resultaten. Ett stort tack riktas till Ann-Zofie Duvander, forskare vid Stockholms Universitet, och Andrea Kolk, Försäkringskassan, som i egenskap av granskare bidragit med värdefulla kommentarer på rapporten.

Stockholm, maj 2020

Gabriella Bremberg
Chef för Avdelningen för analys och prognos
Försäkringskassan

Innehåll

Sammanfattning	6
Föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten är inte lediga längre obetalt jämfört med andra föräldrar i samma socioekonomiska grupp.....	6
Föräldrar som delar jämställt delar mer lika på ledigheten redan under barnets första levnadsår.....	6
Summary	8
Parents who share their total parental leave equally do not use more unpaid parental leave compared to other parents in the same socioeconomic status group.	8
Parents who share total parental leave days equally, begin to do so during the child's first year	9
Inledning	10
Syfte och mål	11
Frågeställningar	11
Metod och genomförande	11
Kort om den ekonomiska familjepolitiken, föräldraförsäkringen och föräldrapenning.....	12
Tidigare kunskap om hur föräldrar delar på föräldraledigheten	14
Socioekonomiska faktorer spelar roll både för hur jämställt föräldrar delar på föräldra-ledigheten och för hur länge de är obetalt lediga	14
Hur målen för den ekonomiska familjepolitiken kopplar till målet om jämställdhet på arbetsmarknaden	15
Hur kan man skatta föräldraledighet?	16
Hur måttet om skattad föräldraledighet är uppbyggt.....	17
Föräldrar tar ut allt mindre betald ledighet under barnets första levnadsår	18
Skillnader mellan olika socioekonomiska grupper i hur länge de är föräldralediga och hur många obetalda dagar de tar ut	19
Sammanfattande iakttagelser	19
Föräldrar med eftergymnasial utbildning är lediga obetalt fler dagar under barnets första levnadsår.....	20
Föräldrar med hög inkomst är lediga obetalt fler dagar under barnets första levnadsår.....	21
Arbetslöshet är förknippat med kortare föräldraledighet.....	22
Offentliganställda är lediga obetalt något fler dagar under barnets första levnadsår.....	22
Svenskfödda föräldrar är föräldralediga fler dagar	23
Föräldrar i tätbefolkade områden är föräldralediga något längre.....	24
Föräldrar delar mer jämställt när de är föräldralediga med sitt första barn.....	24

Föräldrar som delar lika på föräldraledigheten är inte lediga fler dagar obetalt under barnets första levnadsår	26
Sammanfattande iakttagelser	26
Hypotes: det är lättare att dela jämställt på föräldraledigheten för föräldrar som har mer betald ledighet kvar att ta ut när det är pappas tur att vara ledig	26
Våra resultat stödjer inte hypotesen	27
Avslutande diskussion	30
Ett flexibelt användande av föräldraförsäkringen är inte en förutsättning för att dela jämställt på föräldraledigheten	30
Föräldrapar som delar jämställt på föräldraledigheten börjar redan under barnets första levnadsår.....	31
Uttaget av föräldrapenning överskattar hur jämställt föräldrar delar på hela föräldraledigheten	31
Tidigare reformer för att få fler föräldrar att dela jämställt har bidragit till den långsiktiga förändringen	31
Normer påverkar hur föräldrar delar på föräldraledigheten	32
Åtgärder som syftar till att få pappor att vara föräldralediga tidigare kan bidra till att föräldrar delar mer jämställt på föräldraledigheten	33
Referenser	35
Bilaga 1 Studiepopulation och socioekonomiska faktorer	37
Bilaga 2 Statistisk metod	40
Bilaga 3 Resultat	41
Föräldrar som delat jämställt har ett annorlunda ledighetsmönster under barnets första och andra levnadsår	41
Multivariat analys	43

Sammanfattning

I Sverige kan föräldrar vara föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning under barnets första levnadsår utan att ersättningsnivån påverkas. För barn födda 2016 var föräldrarna i genomsnitt lediga obetalt, det vill säga utan att ta ut föräldrapenning, 39 procent av tiden fram till barnets ettårsdag. Olika socioekonomiska grupper av föräldrar är lediga obetalt olika länge. Tidigare studier visar att samma socioekonomiska grupper som är lediga fler dagar obetalt under barnets första levnadsår också delar jämställt på föräldraledigheten i högre utsträckning än andra grupper.

Syftet med den här rapporten är att undersöka hur mycket obetald ledighet föräldrar inom olika socioekonomiska grupper tar ut och om skillnaderna påverkar deras möjligheter att dela jämställt på föräldraledigheten. Frågan som undersöks är om föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten är lediga längre obetalt?

För att undersöka det här har vi valt att titta på föräldraledigheten under de två första levnadsåren för barn födda 2016. Vi valde barn födda 2016 eftersom det nuvarande regelverket började gälla då och för att det fanns tillgänglig data om föräldraledigheten under deras första två levnadsår när studien inleddes. Med föräldrar som delat jämställt menar vi föräldrapar där båda föräldrarna har tagit ut minst 40 procent av den totala föräldraledigheten, det vill säga betald ledighet (med föräldrapenning) och obetald ledighet, vid barnets tvåårsdag.

Föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten är inte lediga längre obetalt jämfört med andra föräldrar i samma socioekonomiska grupp

Våra resultat bekräftar resultaten från tidigare studier. I socioekonomiska grupper som har större andel föräldrar som delar jämställt är de också i genomsnitt lediga fler dagar obetalt under barnets första levnadsår. Men, föräldrar som delar jämställt tar inte ut mer obetald ledighet än övriga föräldrar i samma socioekonomiska grupp. Vi drar slutsatsen att socioekonomiska faktorer som inkomst, utbildningsnivå, vilken sektor man arbetar i, med flera, både associerar till benägenheten att dela jämställt och att vara ledig obetalt.

Föräldrar som delar jämställt delar mer lika på ledigheten redan under barnets första levnadsår

En hypotes som vi undersökte var att föräldrapar som är mer obetalt lediga under barnets första levnadsår skulle ha bättre förutsättningar för att dela jämställt på föräldraledigheten eftersom de har föräldrapenning kvar att ta ut

när det är pappans tur att vara ledig. Våra resultat visar dock att pappor som delar jämställt på föräldraledigheten är föräldralediga tidigare än andra pappor. Det här talar emot hypotesen eftersom de här papporna börjar ta ut ledighet redan innan den tänkta effekten av obetald ledighet uppstår.

Det här resultatet är egentligen inte förvånande. För barn födda 2016 togs i genomsnitt 46 procent av all föräldrapenning ut under barnets första levnadsår. I och med att en så stor andel av föräldraledigheten äger rum under barnets första levnadsår är det svårt att nå ett jämställt uttag av föräldraledighet för föräldrapar som inte delat någorlunda lika redan innan barnets ettårsdag.

Summary

In Sweden, most paid parental leave days are income based. In order for parents to keep their remuneration rate, they are required to use paid parental leave days for the workdays they stay at home to care for their child. However, up until the child's first birthday the remuneration rate is protected. This means that the remuneration rate is not affected if the parent stays home from work to care for their child without using paid leave days. Childcare outside the home is generally not available for children until they are at least one year old. A majority of children start attending childcare outside the home when they are between one and two years old.

Parents to children born in 2016, on average, used paid parental leave days during 61 percent during the first year, the remaining 39 percent was unpaid during that first year. The length of the unpaid parental leave varies with parents' socioeconomic status. Earlier studies have found that parents of certain socioeconomic status groups use more of their unpaid parental leave during that first year. These parents also have a higher rate of equally shared total (unpaid and paid) parental leave.

The aim of this report is to investigate the amount of unpaid parental leave in different socioeconomic status groups, and if the amount of unpaid parental leave is related to the parents' precondition to share their joint total parental leave equally. The main question in the report is: Are parents who share their joint total parental leave equally on unpaid parental leave longer?

In order to investigate this question, we chose to examine the use of total parental leave by parent-couples to children born in 2016, during the child's first two years. We chose children born 2016 because the current legislation was enacted at that point, and data on unpaid parental leave for this particular group of parents was available when the study began. We define equally shared total parental leave as parent-couples where both parents have been on parental leave during at least 40 percent of their joint total parental leave by the time of the child's second birthday.

Parents who share their total parental leave equally do not use more unpaid parental leave compared to other parents in the same socioeconomic status group

Our results confirm results from previous studies. In socioeconomic status groups where a larger proportion of parents share their total parental leave equally, are the same socioeconomic status groups where parents, on average, use a larger proportion of unpaid parental leave during their child's first year. However, parents who share their total parental leave equally do not use more unpaid parental leave compared to other parents within the

same socioeconomic status group. We conclude that socioeconomic factors such as, income, education, employment sector among others are related both to a tendency to share total parental leave equally and a tendency to use more unpaid parental leave. And we do not find any evidence suggesting a direct relation between the two.

Parents who share total parental leave days equally, begin to do so during the child's first year

A hypothesis we studied was that parents who use longer periods of unpaid parental leave during their child's first year would have better preconditions to share total parental leave equally, as they would have more remaining paid parental days to use when it is the fathers turn to be on parental leave. However, our results show that fathers in couples who share their total parental leave equally, use unpaid parental leave days earlier than other fathers. This contradicts the hypothesis since these particular fathers have used more paid parental leave days compared to other fathers before the effect of unpaid parental leave takes place.

These results are not surprising. Parents to children born in 2016 used, on average, 46 percent of all paid parental leave days during the child's first year. Since such a large part of the paid parental leave days are used during the child's first year it is difficult to reach equally shared total parental leave in parent couples during the child's first two years, who have not already shared total parental leave fairly equally during the child's first year.

Inledning

Jämfört med de flesta andra länder har Sverige en väldigt flexibel föräldraförsäkring. En del av flexibiliteten kommer av att rätten till föräldraledighet till viss del är frikopplad från föräldrarnas uttag av föräldrapenning. Rätten till ledighet regleras i föräldraledighetslagen (1995:584). Den ger föräldrarna rätt att vara föräldralediga under barnets första 18 månader oavsett om de tar ut föräldrapenning eller inte. Från och med att barnet är 18 månader har föräldrar rätt att vara föräldralediga om de tar ut föräldrapenning. Föräldrapenningen regleras i Socialförsäkringsbalken (12 kap. SFB) och ger föräldrar möjlighet att vara hemma från arbetet med ersättning under 480 dagar. Av dessa ersätts 390 dagar baserat på föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Från och med att barnet är 12 månader måste föräldrar som vill behålla sin SGI ta ut föräldrapenning de dagar de avstår arbete.

En förälders sammanlagda föräldraledighet (total ledighet) består alltså av två typer av ledighet: ledighet med föräldrapenning (betald ledighet) och ledighet utan föräldrapenning (obetald ledighet). Att vara obetald föräldraledig brukar också kallas att nyttja flexibiliteten i försäkringen. Ett flexibelt nyttjande av föräldraförsäkringen är vanligt. För barn födda 2016 var föräldrarna i genomsnitt obetald lediga 39 procent av tiden före barnets ettårsdag. Det var bara 6 procent av föräldraparen som inte tog ut någon obetald ledighet alls. Det här innebär att föräldrars frånvaro från arbetsmarknaden för att ta hand om sina barn ofta är längre än deras betalda föräldraledighet.

Flexibiliteten medför att föräldrar som tar ut mindre betald ledighet under barnets första levnadsår, har mer betald ledighet kvar att ta ut efter barnets ettårsdag. Det vanligaste är att mamman tar ut merparten av ledigheten under barnets första levnadsår. En hypotes är därför att det kan vara lättare för föräldrapar som varit lediga obetalt en stor del av barnets första levnadsår att dela jämställt eftersom de har mer betald ledighet kvar att ta ut när det är pappans tur att vara hemma. Tidigare studier visar att uttaget av betald ledighet under barnets första levnadsår varierar mellan olika socioekonomiska grupper. Om hypotesen stämmer kan det innebära att vissa socioekonomiska grupper har sämre förutsättningar att dela jämställt på föräldraledigheten.

Vi har redan en hel del kunskap om hur olika faktorer påverkar uttaget av föräldrapenning och hur uttaget kopplar till ett jämställt föräldraskap och jämställdhet på arbetsmarknaden. Några studier har också undersökt hur mängden obetald ledighet varierar mellan olika grupper av föräldrar, till exempel *Ojämställd arbetsbörda – föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete* (Försäkringskassan 2013b).

Sedan dess har emellertid regelverket förändrats och datakvaliteten förbättrats. Därför bör det nu vara möjligt att få en mer uppdaterad och tydligare bild av hur den obetalda ledigheten är fördelad mellan olika grupper av föräldrar. Det saknas också studier på hur obetald ledighet varierar med att dela lika på föräldraledigheten under barnets två första år. Det här sammantaget är upprinnelsen till den här studien.

Syfte och mål

Utifrån den kontextualisering av projektidén som görs i kunskaps-sammanställningen formuleras i detta avsnitt projektets övergripande syfte som svarar på varför analysen ska genomföras. Målet med analysen ska svara på hur kunskapen ska användas.

Den här studien syftar till att ge en aktuell beskrivning av vilka grupper av föräldrar som nyttjar flexibiliteten i försäkringen, det vill säga vilka som är obetald lediga. I det här ligger att resonera om vad skillnader i obetald ledighet mellan olika grupper innebär för målet om ett jämställt föräldraskap.¹

Målet är att resultaten ska möjliggöra bättre bedömningar av mål-uppfyllelsen för den ekonomiska familjepolitiken. Resultaten ska också underlätta för kommande studier som avser att förklara de mönster som denna analys lyfter fram.

Frågeställningar

I den här studien besvarar vi följande två frågeställningar:

1. Hur nyttjas flexibiliteten i försäkringen av föräldrar i olika socio-ekonomiska grupper?
2. Hur påverkar skillnaderna i obetald ledighet föräldrarnas möjligheter till en jämställd föräldraledighet? Är föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten lediga längre obetald?

Metod och genomförande

För att undersöka vilka föräldrar som nyttjar flexibiliteten jämför vi den skattade föräldraledigheten mellan olika grupper av föräldrar. Föräldrarna grupperas på bakgrundsfaktorer som kön, utbildning, inkomst, ålder, geografi, om de är födda i Sverige eller utomlands och gruppernas ledighet. Dessa mönster jämförs sedan med hur jämställt uttaget är av total föräldraledighet under barnets två första levnadsår.

¹ Målet för den ekonomiska familjepolitiken är att den ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap (Finansdepartementet 2017).

För att undersöka kopplingen mellan ett flexibelt nyttjande av försäkringen och möjligheten till ett jämställt föräldraskap, analyserar vi den obetalda ledigheten. Vi tittar på hur mängden obetald ledighet under barnets första levnadsår samvarierar med att föräldrarna delar lika på föräldraledigheten.²

Kort om den ekonomiska familjepolitiken, föräldraförsäkringen och föräldrapenning

Föräldraförsäkringen har funnits sedan 1974, och ska underlätta för föräldrar att kombinera föräldraskap med arbete eller studier. Initialt var syftet att öka kvinnors ekonomiska oberoende och deltagande på arbetsmarknaden (Stanfors 2007) och att öka mäns deltagande i omvårdnaden av sina barn (Lundqvist 2011; Cederstrand 2011). Forskning har pekat på att barns behov av trygghet och rättighet till båda sina föräldrar successivt har kommit att spela en allt större roll i den familjepolitiska diskussionen (Nyberg 2005; Kågesson 2017).

Föräldraförsäkringen är en del av den ekonomiska familjepolitiken som syftar till att bidra till (1) en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer, (2) att utjämna de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn och (3) ett jämställt föräldraskap. Föräldrapenningen bidrar till barnfamiljers ekonomiska levnadsstandard genom att kompensera för inkomstbortfall när föräldrarna tar hand om barn i stället för att arbeta. Den är en viktig komponent för att jämna ut de ekonomiska villkoren mellan barnfamiljer och andra hushåll. För familjer där föräldrarna inte är etablerade på arbetsmarknaden när de får barn, är den ekonomiska levnadsstandardens även beroende av andra ersättningar, som barnbidrag, bostadsbidrag och underhållsstöd.

Föräldrapenningen regleras i Socialförsäkringsbalken (12 kap. SFB) och ger föräldrar möjlighet att vara hemma från arbetet med ersättning under 480 dagar. Av dessa ersätts 390 dagar på sjukpenningnivå, vilket innebär att knappt 80 procent av bruttoinkomster upp till 10 prisbasbelopp³ ersätts. Resterande 90 dagar ersätts med 180 kronor per dag oavsett inkomst. Den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) avgör ersättningsnivån för de 390 dagarna på sjukpenningnivå och baseras på förälderns inkomst. Under 2017 var det knappt 88 procent av kvinnorna och 95 procent av männen som tog ut föräldrapenning på sjukpenningnivå.

För att skapa incitament för ett mer jämställt uttag av föräldrapenning och ett mer jämställt föräldraskap, har delar av föräldrapenningen reserverats för respektive förälder. Det innebär att vissa föräldrapenningdagar inte kan överlåtas till en annan förälder. De reserverade dagarna har införts stegvis och sedan 2016 är 90 dagar reserverade åt vardera föräldern.

² I bilaga 1 och bilaga 2 finns en utförligare beskrivning av metod och genomförande.

³ Prisbasbeloppet år 2020 var 47 300 kr, vilket innebär att 10 prisbasbelopp motsvarar en månadslön på 39 417 kr.

Rätten till ledighet för vård av barn regleras i föräldraledighetslagen (1995:584). Föräldrarna har rätt att vara föräldralediga under barnets första 18 månader, oavsett om de tar ut föräldrapenning eller inte. Från och med att barnet är 18 månader har föräldrar rätt att vara föräldralediga om de tar ut föräldrapenning.

Under barnets första levnadsår är föräldrarnas SGI skyddad. Det innebär att deras SGI inte påverkas, även om de är föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning. För att behålla sin SGI efter att barnet fyllt ett år måste föräldrar ta ut föräldrapenning de dagar som de avstår arbete. Från och med barnets ettårsdag måste föräldrarna alltså skydda sin SGI när de är föräldralediga. I praktiken är det framför allt under barnets första levnadsår som föräldrar är föräldralediga utan att ta ut föräldrapenning.

En allt större andel av föräldrarna delar jämställt på den betalda ledigheten, det vill säga att båda föräldrarna tar ut minst 40 procent av de betalda dagarna. För barn födda 2016 delade 22 procent av föräldrarna jämställt på den betalda ledigheten under barnets två första levnadsår.

Tidigare kunskap om hur föräldrar delar på föräldraledigheten

Flera tidigare studier har konstaterat att föräldrar i olika socioekonomiska grupper delar på föräldraledigheten på olika sätt. Vissa grupper av föräldrar är i genomsnitt lediga längre tid obetalt, och vissa grupper av föräldrar delar lika på föräldraledigheten i högre utsträckning än andra grupper. I det här kapitlet sammanfattar vi vad vi vet om kopplingen mellan socioekonomiska faktorer, obetald ledighet och att dela lika på föräldraledigheten. Vi beskriver också hur uttaget av betald ledighet och andelen föräldrar som delar lika har utvecklats under 2000-talet.

Socioekonomiska faktorer spelar roll både för hur jämställt föräldrar delar på föräldraledigheten och för hur länge de är obetalt lediga

Under 2017 tog mammor ut mer än 70 procent av de föräldrapenningdagar som betalades ut (Försäkringskassans officiella statistik). Forskningsrapporten *Föräldraledighet och karriär. Kvinnors och mäns lön efter en föräldraledighet* (Evertsson 2014) lyfter tre huvudsakliga orsaker till att kvinnor tar ut en större andel av dagarna. Den första är biologisk: att kvinnor föder och ofta ammar barn bidrar till att de är hemma med barnet under den första tiden. Den andra är ekonomisk: att kvinnor tar mer ansvar för barnen gör att de tjänar mindre än män. På kort sikt kan det därför löna sig för föräldrparet att kvinnan är hemma. Den tredje orsaken är normer som finns i samhället.

Ekonomi och normer skiljer sig åt mellan olika socioekonomiska grupper. Tidigare skattningar av föräldraledighet visar att socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst spelar roll för hur mycket betald och obetald ledighet familjer tar ut (Försäkringskassan 2013a; 2017; 2018b; 2018c). Samma socioekonomiska faktorer har också betydelse för hur lika föräldrarna delar på den betalda ledigheten (Duvander 2014; ISF 2013).

Låginkomsttagare tar ut fler dagar med föräldrapenning under barnets första levnadsår jämfört med föräldrar med hög inkomst. De har därför färre dagar kvar att använda när barnet är äldre (Försäkringskassan 2018c). Även ensamstående föräldrar, en grupp som ofta har lägre ekonomisk standard än sammanboende föräldrar, tar ut fler dagar under barnets första levnadsår jämfört med sammanboende föräldrar (Arrhenius, Lars m.fl. 2017). Det finns också en koppling mellan inkomst och hur lika föräldrarna delar på den betalda ledigheten, till exempel tar pappor ut mer betald ledighet om mammans inkomst är hög (Duvander 2014).

Högutbildade föräldrar tar ut mer obetald ledighet än lågutbildade föräldrar (Försäkringskassan 2018b; 2017:9; 2013:8). Högutbildade föräldrar delar också mer lika på den betalda ledigheten (ISF 2013). Rapporten *Familjepolitik för alla* konstaterar att lågutbildade föräldrar ”i mycket mindre utsträckning använder (eller kan använda) ledigheten jämställt” (ESO 2015:5). Vissa grupper har sämre kännedom om vilka valmöjligheter som finns, informationssvårigheter som tillgängligheten på olika språk gör att vissa grupper inte får fullständig information (Duvander, 2006).

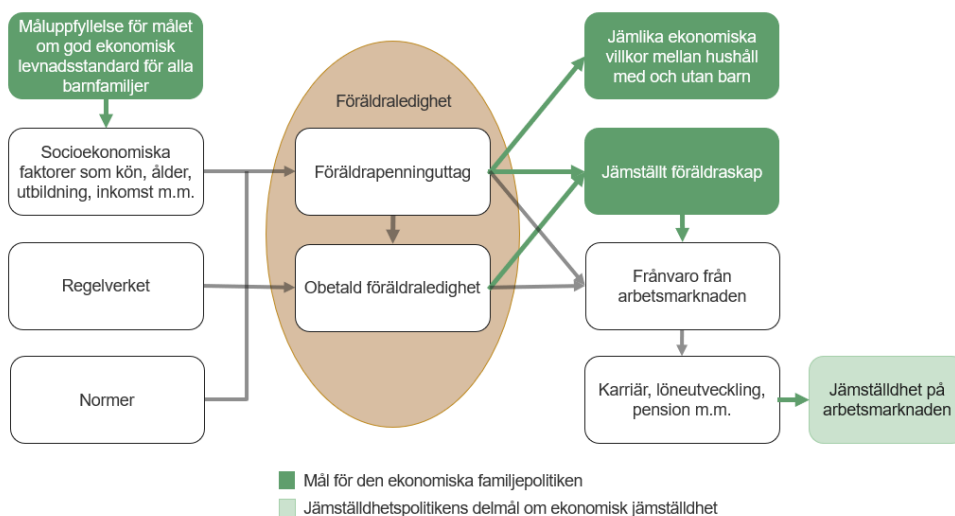
Även faktorer som arbetsmarknadssektor och födelseland tycks ha kopplingar till både ett jämställt uttag av betald ledighet och hur länge föräldrarna är lediga obetalt. Offentliganställda pappor tar ut mer betald ledighet än pappor i privat sektor (Bygren & Duvander 2006). Skillnaden kan delvis förklaras av att normer skiljer sig åt mellan olika arbetsplatser och att det på kvinnodominerade arbetsplatser finns en större acceptans för föräldraledighet även för män. Om båda föräldrarna är svenskfödda ökar sannolikheten för ett jämställt uttag (Försäkringskassan 2013:8). Vidare är invandrade mammor mindre obetalt lediga än svenskfödda mammor (Duvander & Mussion 2016).

Hur målen för den ekonomiska familjepolitiken kopplar till målet om jämställdhet på arbetsmarknaden

Den ekonomiska familjepolitiken har bland annat ett jämställt föräldraskap som mål. Tidigare studier visar att längden på föräldraledigheten påverkar föräldrarnas karriär, löneutveckling och pension. Det finns ett negativt samband mellan längre föräldraledighet och deltagande på arbetsmarknaden, löneutveckling och karriärmöjligheter (IFAU, 2013; Duvander och Evertsson, 2011). En jämställd fördelning av föräldraledigheten bör därför bidra till jämställdhetspolitikens delmål om ekonomisk jämställdhet genom ökad jämställdhet på arbetsmarknaden.

Hur den ekonomiska familjepolitikens mål kopplar till målet om jämställdhet på arbetsmarknaden åskådliggörs i Figur 1. I figuren visas också faktorer som påverkar föräldraledigheten. Som genomgången av tidigare studier visar är det bland annat regelverket, normer i samhället, familjernas ekonomiska levnadsstandard och andra socioekonomiska faktorer som påverkar hur föräldrar tar ut betald och obetald ledighet.

Figur 1 Faktorer som påverkar föräldraledigheten och kopplingen till målen för den ekonomiska familjepolitiken och målet om ekonomisk jämställdhet

Hur väl målet om god ekonomisk levnadsstandard uppfylls påverkar således den betalda ledigheten. Samtidigt bidrar den betalda ledigheten till att nå både målet om jämlika ekonomiska villkor mellan olika hushåll och målet om ett jämställt föräldraskap. Det finns en direkt koppling mellan föräldrarnas uttag av betald ledighet och hur länge de är lediga obetalt. Den obetalda ledigheten och hur den fördelas mellan föräldrarna påverkar i sin tur målet om ett jämställt föräldraskap.

Den totala föräldraledigheten, det vill säga föräldrarnas frånvaro från arbetsmarknaden, påverkar deras löneutveckling, karriärmöjligheter och deras pension. Kopplingen mellan föräldraledighet och frånvaro från arbetsmarknaden innebär också att jämställdhet i föräldraskapet spiller över på jämställdhet på arbetsmarknaden.

Hur kan man skatta föräldraledighet?

Tiden med betald ledighet är väldokumenterad i Försäkringskassans data-lager. Däremot behöver dessa data kompletteras med en skattning av föräldraparens totala föräldraledighet för att vi ska få en tydligare bild av betald och obetald ledighet.

Det finns flera sätt att skatta obetald föräldraledighet. Flera studier, bland annat *Flexibel föräldraförsäkring – hur mammor och pappor använder föräldraförsäkringen och hur länge de är föräldralediga*, har använt enkätundersökningar för att skatta den obetalda ledigheten (Riksförsäkringsverket 2004). I rapporten *Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser* gjordes skattningen utifrån föräldrarnas uttag av föräldrapenning och antaganden om deras agerande givet regelverket (Duvander och Viklund 2014).

Stora delar av handläggningen av föräldrapenning automatiserades år 2014. De uppgifter om föräldrapenning som numera finns i Försäkringskassans datalager är mer detaljerade och medför bättre förutsättningar för att skatta föräldraledighet. Därför har Försäkringskassan skapat ett nytt mått för skattad föräldraledighet, det vill säga den totala tiden en förälder antas vara ledig från sitt arbete för att ta hand om sitt barn. Den nya skattningen av föräldraledighet bygger på data om föräldrars uttag av föräldrapenning och antaganden om hur de är lediga givet regelverket.

Hur måttet om skattad föräldraledighet är uppbyggt

Måttet baseras på data från Försäkringskassans datalager Store, och utgår från två grundantaganden:

- att någon alltid är ledig för barn under ett år
- att de försäkrade skyddar sin SGI genom att ta ut fem nettodagar per kalendervecka efter barnets ettårsdag.

Barn har rätt till förskola från ett års ålder. Omsorgen för barn under ett år kan naturligtvis ske på annat sätt än att föräldrarna är föräldralediga, men i måttet antar vi att någon förälder är det. För barn under ett år är det som regel dagar mellan två perioder av uttag av föräldrapenning som kan komma att klassificeras som obetald ledighet.

Måttets huvudsyfte är att fördela den obetalda ledigheten mellan föräldrarna. Det sker utifrån föräldrarnas uttag av betald ledighet. Om det till exempel bara är en av föräldrarna som tar ut betald ledighet under en period under barnets första levnadsår. Då antar måttet att det är samma förälder som är obetalt ledig resterande dagar under samma period. Om det av föräldrarnas betalda ledighet däremot inte går att säga vilken av föräldrarna som var hemma, kan den obetalda ledigheten inte fördelas ut. Det innebär att längre perioder utan föräldrapenning som inträffar innan barnet fyllt ett år inte skattas som obetald ledighet.

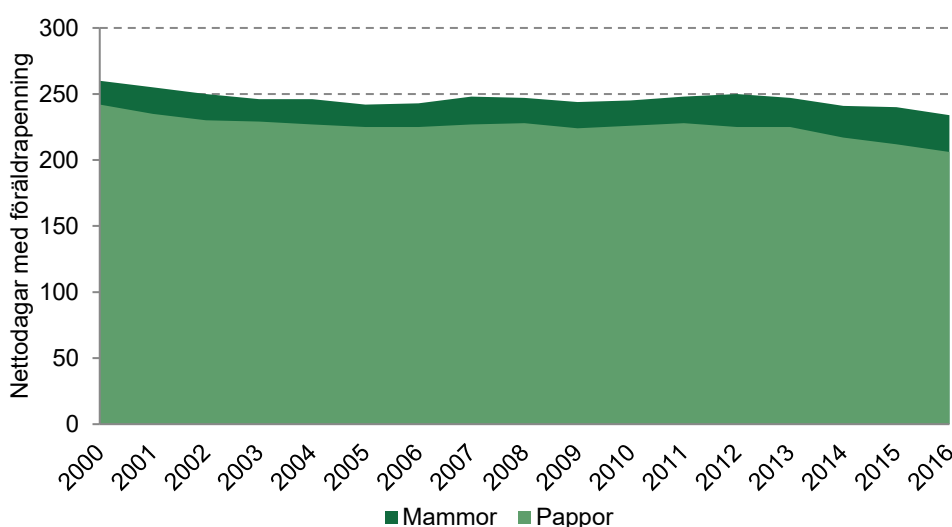
Skattningen sker per kalendervecka. Antagandet om att föräldrarna skyddar sin SGI efter barnets ettårsdag innebär i praktiken att endast två dagar per vecka kan skattas som obetald ledighet för barn över ett år. De här dagarna skattas som obetald ledighet om mottagaren har tagit ut fem eller fler nettodagar under kalenderveckan.

En förälder till ett barn som är över ett år, kan alltså arbeta två dagar i veckan och ta ut tre nettodagar med föräldrapenning per vecka för att behålla sin SGI. Men då betecknas resterande två dagar inte som obetald ledighet. Om två mottagare tillsammans har tagit ut fem dagar med betald ledighet för samma barn under samma kalendervecka, skattar måttet i regel endast obetald ledighet för en av dessa mottagare.

Föräldrar tar ut allt mindre betald ledighet under barnets första levnadsår

Sedan år 2000 har uttaget av betald ledighet under barnet första levnadsår minskat, från 255 dagar för barn födda 2000 till 234 dagar för barn födda 2016, se Figur 2. Ungefär två tredjedelar av de här dagarna tas i stället ut under barnets andra levnadsår. Resterande dagar tas ut ännu senare. I och med att barn vanligtvis inte börjar på förskola innan de fyllt ett år innebär det att den obetalda ledigheten har ökat något sedan millennieskiftet.

Figur 2 Genomsnittligt antal nettodagar med föräldrapenning som tas ut under barnets första levnadsår, fördelat efter föräldrarnas kön och barnets födelseår

Källa: Försäkringskassans officiella statistik.

Under samma period har pappornas andel av den betalda ledigheten under barnens två första levnadsår ökat, från 10 procent för barn födda år 2000 till nästan 22 procent för barn födda år 2016. Andelen föräldrapar som delar jämställt på den betalda ledigheten har också ökat. Det betyder att det är en större andel par där båda föräldrarna har tagit ut åtminstone 40 procent av nettodagarna med föräldrapenning när barnet fyller två år. Andelen har gått från 9,5 procent för barn födda 2005 till 18,4 procent för barn födda 2017.

Skillnader mellan olika socioekonomiska grupper i hur länge de är föräldralediga och hur många obetalda dagar de tar ut

I det här kapitlet redovisar vi hur olika socioekonomiska grupper av föräldrar nyttjar föräldraledigheten. Vi undersöker gruppernas betalda, obetalda och totala ledighet genom att titta dels på mammor och pappor var för sig, dels på föräldraparens sammantagna ledighet. Vi fokuserar framför allt på föräldraparens sammantagna obetalda ledighet under barnets första levnadsår.

När vi undersöker föräldraparens sammantagna obetalda ledighet mäter vi den obetalda ledigheten som 365 dagar minus båda föräldrarnas antal dagar med betald ledighet (mätt i nettodagar med föräldrapenning). När vi uttalar oss om hur föräldrarna delar den obetalda ledigheten mellan sig använder vi Försäkringskassans mått på föräldraledighet, det vill säga det mått som beskrevs i föregående kapitel.

De socioekonomiska faktorer som vi tittar på i analysen är följande:

- föräldrarnas utbildning
- föräldrarnas inkomst
- om föräldrarna förvärvsarbetar eller inte
- om föräldrarna arbetar i offentlig eller privat sektor
- om föräldrarna är svensk- eller utrikesfödda
- hur tätbefolkad bostadsorten som föräldrarna bor på när barnets föds är
- om det är föräldrarnas första barn eller inte.

Resultaten presenteras framför allt med deskriptiv statistik, men vi har också gjort multivariata analyser för att bedöma hur de socioekonomiska faktorerna påverkar hur föräldrarna delar på föräldraledigheten.

Sammanfattande iakttagelser

Föräldrarnas utbildningsnivå är den faktor som har störst påverkan på hur jämställt föräldrar delar på föräldraledigheten. Familjer där minst en av föräldrarna har en eftergymnasial utbildning delar mer jämställt. Pappor tar i genomsnitt ut en relativt liten del av både den betalda och den obetalda ledigheten jämfört med mammor. Därför är den relativa skillnaden mellan ett jämställt och ett ojämnt uttag störst för pappor. Pappors beteende tycks också påverkas i större utsträckning av om de arbetar i offentlig eller

privat sektor och om de är svensk- eller utrikesfödda; offentliganställda pappor och svenskfödda pappor är föräldralediga längre än övriga.

Föräldrar med eftergymnasial utbildning är lediga obetalt fler dagar under barnets första levnadsår

Inledningsvis delade vi upp föräldrarna i fyra utbildningskategorier: förgymnasial, gymnasial och eftergymnasial utbildning samt forskarutbildning. Men eftersom de största skillnaderna finns mellan föräldrar med eller utan eftergymnasial utbildning använder vi den uppdelningen.

Längden på föräldraledigheten varierar med föräldrarnas utbildningsnivå. Om föräldrarna har högre utbildning är de lediga längre. Föräldraparens sammanlagda totala ledighet ser olika ut för olika grupper av föräldrar. Den är i genomsnitt:

- 507 dagar för föräldrapar där båda har eftergymnasial utbildning
- 492 dagar när bara mamman har eftergymnasial utbildning
- 480 när bara pappan har eftergymnasial utbildning
- 468 dagar när ingen i föräldraparet har eftergymnasial utbildning.

Skillnaden mellan de här föräldraparen består framför allt av obetald ledighet under barnets första levnadsår. Föräldrapar där båda har eftergymnasial utbildning är i genomsnitt lediga obetalt 41 dagar längre jämfört med föräldrapar där ingen av föräldrarna har eftergymnasial utbildning, se Tabell 1.

Tabell 1 Föräldraparens genomsnittliga betalda och obetalda ledighet i dagar under barnets första levnadsår, fördelat på föräldraparens utbildningsnivå

Eftergymnasial utbildning	Antal föräldrapar	Ledighet i dagar		
		Betalad ledighet	Obetald ledighet	Total ledighet
Båda	30 796	203	162	365
Bara mamma	18 784	219	146	365
Bara pappa	7 346	228	137	365
Ingen	31 437	244	121	365

Första levnadsåret för barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Det finns alltså en tydlig koppling mellan föräldrarnas utbildningsnivå och hur många dagar de är lediga obetalt under barnets första levnadsår. Det är framför allt mammors uttag som ser olika ut. Mammor med eftergymnasial utbildning tar ut betydligt färre dagar med betald ledighet och är i stället lediga obetalt. Mammors totala ledighet är däremot ungefär lika lång oavsett utbildningsnivå. Mammor med eftergymnasial utbildning är lediga 362 dagar och mammor utan eftergymnasial utbildning är lediga 371 dagar.

Under barnets två första levnadsår är den totala ledigheten för pappor med eftergymnasial utbildning betydligt längre jämfört med pappor utan efter-

gymnasial utbildning: 128 dagar jämfört med 88 dagar. Skillnaden mellan pappor med olika utbildningsnivåer blir tydlig framför allt under barnets andra levnadsår. Då tar pappor med eftergymnasial utbildning ut mer ledighet, både betald och obetald.

Föräldrar med hög inkomst är lediga obetalt fler dagar under barnets första levnadsår

Föräldraparens inkomst bygger på deras sammanlagda pensionsgrundande inkomst (PGI) under året innan barnet föddes. Vi har delat in föräldraparen i tre inkomstnivåer: låg, mellan och hög. Låg inkomst innebär att föräldraparens inkomst är lägre än 60 procent av medianinkomsten för föräldrapar i populationen. Mellaninkomst innebär att föräldraparens inkomst ligger mellan 60 och 130 procent av medianinkomsten. Med hög inkomst avses föräldrapar med inkomster över 130 procent av medianinkomsten.

Den individuella inkomsten är indelad på samma sätt, men baserat på individuell PGI, och jämförs med medianinkomsten i populationen.⁴ Löneskillnaderna mellan kvinnor och män medför att det finns fler mammor än pappor bland de med låg inkomst och omvänt bland de med hög inkomst.

Under barnets två första levnadsår tar föräldraparen ut ungefär lika många dagar med betald ledighet oavsett inkomstnivå. Högre inkomst för dock med sig att föräldrarna tar ut mer total ledighet. Föräldrapar med låg inkomst är i genomsnitt föräldralediga i 453 dagar, föräldrapar med medelinkomst i 492 dagar och föräldrapar med hög inkomst i 507 dagar.

Det finns en tydlig koppling mellan föräldraparens inkomstnivå och hur många dagar de är lediga obetalt under barnets första levnadsår. Föräldrapar med hög inkomst är i genomsnitt lediga obetalt 46 dagar längre under barnets första levnadsår, se Tabell 2.

Tabell 2 Föräldraparens genomsnittliga betalda och obetalda ledighet i dagar under barnets första levnadsår, fördelat på föräldraparens inkomstnivå

Föräldraparens inkomstnivå	Antal föräldrapar	Ledighet i dagar		
		Betald ledighet	Obetald ledighet	Total ledighet
Hög	17 726	202	163	365
Mellan	54 916	225	140	365
Låg	18 605	248	117	365

Första levnadsåret för barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Det är framför allt mammors uttag som varierar med olika inkomstnivåer under barnets första levnadsår. Ju högre inkomst föräldraparen har, desto fler dagar är mammor lediga obetalt. Under barnets andra levnadsår är det i

⁴ På individnivån har föräldrar med en inkomst mellan 186 401 och 403 869 kronor kategoriserats som mellaninkomsttagare. Som referenspunkt var inkomsttaket för föräldrapenning 443 000 kronor under 2016.

stället pappors uttag som varierar mest med föräldraparens inkomst. Ju högre inkomst föräldraparen har, desto fler dagar med betald ledighet tar pappor ut.

Arbetslöshet är förknippat med kortare föräldraledighet

Under barnets två första levnadsår tar mammor ut lika mycket betald ledighet oavsett om de har ett arbete eller inte. Förvärvsarbetande mammor är emellertid lediga obetalt betydligt fler dagar, framför allt under barnets första levnadsår, jämfört med arbetslösa mammor. Förvärvsarbetande mammors totala ledighet under barnets två första levnadsår är därför betydligt längre: 379 dagar jämfört med 319.

Förvärvsarbetande pappor tar ut både mer betald och mer obetald ledighet jämfört med arbetslösa pappor. Det gör att deras totala ledighet under barnets två första levnadsår är nästan dubbelt så lång: 112 dagar jämfört med 58 dagar. Skillnaden mellan papporna uppstår framför allt under barnets andra levnadsår. Det är först då pappor som har ett arbete är mer lediga än de pappor som inte har ett arbete.

Offentliganställda är lediga obetalt något fler dagar under barnets första levnadsår

Den totala ledighetens längd under barnets två första levnadsår är något längre om någon eller båda föräldrarna arbetar i offentlig sektor. Det beror framför allt på att offentliganställda föräldrar är lediga obetalt något fler dagar under barnets första levnadsår. Under barnets två första levnadsår skiljer sig föräldraparens betalda ledighet i stort sett inte alls mellan föräldrar i offentlig och privat sektor.

Föräldrapar där båda föräldrarna är offentliganställda är i genomsnitt lediga obetalt 153 dagar under barnets första levnadsår. Motsvarande siffra för föräldrapar där båda föräldrarna arbetar i privat sektor är 140 dagar, se Tabell 3.

Tabell 3 Föräldraparens genomsnittliga betalda och obetalda ledighet i dagar under barnets första levnadsår, fördelat på föräldrarnas sektorstillhörighet

Arbetar i offentlig sektor	Antal föräldrapar	Ledighet i dagar		
		Betalad ledighet	Obetalad ledighet	Total ledighet
Båda offentlig	8 543	212	153	365
Bara pappa	5 482	219	146	365
Bara mamma	23 547	221	144	365
Ingen	34 501	225	140	365

Första levnadsåret för barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Under barnets två första levnadsår är den genomsnittliga totala ledigheten längre för pappor i offentlig sektor än för pappor i privat sektor: 127 dagar jämfört med 106 dagar. Mammor är i stort sett föräldralediga lika länge oavsett vilken sektor de arbetar i. De offentligt anställda mammorna är i genomsnitt föräldralediga 378 dagar och de privatanställda i 375 dagar. Sammansättningen av betald och obetald ledighet varierar endast marginellt, andelen obetald ledighet är 1 procent högre för både mammor och pappor i offentlig sektor.

Svenskfödda föräldrar är föräldralediga fler dagar

Föräldrapar där pappan är svenskfödd tar ut mer obetald ledighet under barnets första levnadsår oavsett mammans födelseland. Paren tar ut 146 dagar om båda är svenskfödda och 143 dagar om bara pappan är svenskfödd. Föräldrapar där pappan var utrikesfödd tar ut 134 dagar om båda är utrikesfödda och 132 dagar om bara pappan är utrikesfödd, se Tabell 4.

Tabell 4 Föräldraparens genomsnittliga betalda och obetalda ledighet under barnets första levnadsår, fördelat på om föräldrarna är svensk- eller utrikesfödda

Svenskfödda	Antal föräldrapar	Ledighet i dagar		
		Betald ledighet	Obetald ledighet	Total ledighet
Båda	59 388	219	146	365
Bara pappa	5 991	222	143	365
Bara mamma	6 313	233	132	365
Ingen	19 555	231	134	365

Första levnadsåret för barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Svenskfödda föräldrar har längre total föräldraledighet under barnets två första levnadsår. Svenskfödda mammors totala ledighet är i genomsnitt 377 dagar och utrikesfödda mammors är 331. Svenskfödda pappors totala ledighet är 116 dagar och utrikesfödda pappors är 78 dagar.

Skillnaden mellan svensk- och utrikesfödda mammor uppstår under barnets första levnadsår. Då tar svenskfödda mammor ut något mindre betald ledighet, 191 dagar jämfört med 202 dagar, och betydligt mer obetald ledighet, 119 jämfört med 75 dagar. Mellan svensk- och utrikesfödda pappor uppstår skillnaden i stället under barnets andra levnadsår. Då är svenskfödda pappors totala ledighet 68 dagar i genomsnitt. Motsvarande siffra för utrikesfödda pappor är 36 dagar.

Föräldrapar där båda föräldrarna är svenskfödda tar i genomsnitt ut längre total ledighet under barnets två första levnadsår, 500 dagar. De tar också ut fler dagar med obetald ledighet, 174 dagar. Föräldrapar där båda föräldrarna är utrikesfödda tar ut totalt 448 dagar, varav 144 är obetalda.

Föräldrar i tätbefolkade områden är föräldralediga något längre

Både den totala ledighetens längd under de två första levnadsåren och den obetalda ledigheten är högre bland föräldrapar i tätbefolkade orter, jämfört med föräldrapar i medel- och glesbefolkade orter. Skillnaderna är dock relativt små.

Föräldrapar i tätbefolkade orter är i genomsnitt lediga obetalt 144 dagar under barnets första levnadsår. Motsvarande siffror för föräldrapar i medel- och glesbefolkade orter är 139 respektive 136 dagar, se Tabell 5.

Tabell 5 Föräldraparens genomsnittliga betalda och obetalda ledighet under barnets första levnadsår, fördelat på storleken på bostadsort

Storlek på bostadsort	Antal föräldrapar	Ledighet i dagar		
		Betalad ledighet	Obetalad ledighet	Total ledighet
Tätbefolkad	42 915	221	144	365
Medelbefolkad	33 462	226	139	365
Glesbefolkad	11 811	229	136	365

Första levnadsåret för barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Under barnets två första levnadsår är föräldrapar i tätbefolkade orter i genomsnitt föräldralediga 7 till 10 dagar längre, jämfört med föräldrapar i medel- och glesbefolkade orter.

Den genomsnittliga totala ledigheten för mammor i tätbefolkade orter är kortare medan pappors ledighet är längre, jämfört med mammor och pappor i gles- och medelbefolkade orter. Mammor som bor i gles- och medelbefolkade orter är i genomsnitt föräldralediga i 373 respektive 371 dagar, medan mammor i tätbefolkade orter är lediga i 361 dagar. För pappor är motsvarande siffror 92, 99 och 116 dagar. De skillnader som finns mellan pappor uppstår under barnets andra levnadsår.

Föräldrar delar mer jämställt när de är föräldralediga med sitt första barn

Föräldraparens totala ledighet är något längre med det första barnet. Pappors genomsnittliga totala ledighet är också längre för det första barnet. De tar ut 117 dagar jämfört med 98 dagar för pappor som har barn sedan tidigare. Skillnaden mellan papporna uppstår främst under barnets andra levnadsår.

Mammorna är i stort sett lediga lika länge oavsett om de har barn sedan tidigare eller inte, 364 respektive 365 dagar. Däremot tar mammor som fick sitt första barn ut mindre betald ledighet, framför allt under barnets första levnadsår, jämfört med mammor som har barn sedan tidigare.

Föräldrapar där båda föräldrarna är i samma situation gällande tidigare barn är föräldralediga längre under barnets två första levnadsår. De tar också ut

en fler dagar med obetald ledighet under barnets första levnadsår jämfört med föräldrapar där ena föräldern har barn sedan tidigare.

Föräldrar som delar lika på föräldraledigheten är inte lediga fler dagar obetalt under barnets första levnadsår

Den andra frågeställningen i den här studien kommer av att tidigare studier har visat att samma socioekonomiska faktorer associerar till att föräldrarna delar jämställt på föräldraledigheten och är de är lediga fler dagar obetalt.

Sammanfattande iakttagelser

Om vi jämför den genomsnittliga längden på olika gruppers obetalda ledighet under barnets första levnadsår ser vi följande: Antalet obetalda dagar skiljer sig mellan olika socioekonomiska grupper. Men inom dessa grupper det skiljer sig mängden obetald ledighet inte åt mellan föräldrar som delar lika och övriga föräldrar. Det tycks alltså inte vara så att föräldrar som delar jämställt på föräldraledigheten är obetalt lediga i större utsträckning än övriga föräldrar.

Hypotes: det är lättare att dela jämställt på föräldraledigheten för föräldrar som har mer betald ledighet kvar att ta ut när det är pappas tur att vara ledig

Vi vet att det främst är mammor som är lediga under barnets första levnadsår, medan pappor tar ut merparten av sin ledighet under barnets andra levnadsår. Vi ser också att det skiljer sig åt mellan olika socioekonomiska grupper i hur många betalda dagar som föräldrarna tar ut. Skillnader under det första året utgörs framför allt av variationer i mammornas uttag. Under det andra året handlar skillnaderna i stället om variationer i pappornas uttag.

I tidigare studier har det framkommit att grupper av föräldrar där en större andel delar jämställt på ledigheten i genomsnitt är lediga fler dagar obetalt. En hypotes är därför att de här föräldraparen flyttar betald ledighet till barnets andra levnadsår och att det därför finns mer betald ledighet kvar till papporna.

Ett sätt att undersöka den här hypotesen är att titta på om de föräldrapar som delar jämställt på den totala ledigheten under barnets två första levnadsår, är mer lediga obetalt under barnets första levnadsår, jämfört med övriga föräldrapar inom samma socioekonomiska grupp. Om hypotesen stämmer att man flyttar betald ledighet från barnets första levnadsår till det andra levnadsåret, förväntar vi oss det här: Föräldrapar som delar jämställt på ledigheten är mer lediga obetalt under barnets första levnadsår.

Om de förväntade skillnaderna inte finns mellan föräldrapar som delar jämställt på ledigheten och övriga föräldrapar, måste vi överväga andra förklaringar. En förklaring kan vara att samma socioekonomiska faktorer som ökar sannolikheten för att föräldraparen delar jämställt också ökar sannolikheten för att föräldrarna ska vara mer lediga obetalt. Det här utan att det nödvändigtvis finns något samband mellan obetald ledighet och att föräldrarna delar jämställt.

Våra resultat stödjer inte hypotesen

Tabell 6 visar i vilken utsträckning föräldrapar i olika socioekonomiska grupper delar jämställt på föräldraledigheten under barnets två första levnadsår. Tabellen visar också hur många dagar föräldraparen är lediga obetalt under barnets första levnadsår. En uppdelning görs mellan de som delar jämställt på ledigheten under barnets två första levnadsår och de som inte delar jämställt.

Tabell 6 **Andel föräldrapar som delar jämställt på sin totala ledighet under barnets två första levnadsår, fördelat på socioekonomiska grupper. Samt antal dagar i genomsnitt som föräldraparen i respektive grupp är lediga obetalt under barnets första levnadsår, fördelat på om föräldrarna delat jämställt på sin totala föräldraledighet**

Socioekonomisk faktor		Andel i procent som delar jämställt	Antal dagar med obetald ledighet under barnets första levnadsår	
			Delar jämställt	Delar inte jämställt
Totalt		12	145	142
Har eftergymnasial utbildning	Båda	19	157	163
	Bara mamma	12	144	146
	Bara pappa	9	135	138
	Ingen	7	116	122
Föräldraparets inkomstnivå	Hög	16	157	164
	Mellan	12	144	139
	Låg	9	119	117
Har förvärvsarbete	Båda	13	146	143
	Bara mamma	5	96	118
	Bara pappa	10	146	142
	Ingen	7	121	124
Arbetar i offentlig sektor	Båda	20	156	152
	Bara pappa	18	145	146
	Bara mamma	12	149	143
	Ingen	12	139	141
Är svenskfödd	Båda	14	148	146
	Bara mamma	15	138	144
	Bara pappa	10	131	132
	Ingen	7	136	133

Socioekonomisk faktor		Andel i procent som delar jämställt	Antal dagar med obetald ledighet under barnets första levnadsår	
			Delar jämställt	Delar inte jämställt
Storlek på bostadsort	Tätbefolkad	15	146	144
	Medelbefolkad	10	143	139
	Glesbefolkad	9	133	136
Första barn	Båda	14	152	147
	Bara mamma	9	125	125
	Bara pappa	12	111	111
	Ingen	11	142	141

Barn födda 2016.
Källa: Store och Midas.

Utifrån tabellen kan vi göra två övergripande iakttagelser:

1. Socioekonomiska grupper där en större andel av föräldrarna delar jämställt på föräldraledigheten tar också ut fler dagar med obetald ledighet under barnets första levnadsår.
2. Men inom respektive socioekonomisk grupp är föräldraparen lediga obetalt i stort sett lika många dagar, oavsett om de delar jämställt på föräldraledigheten eller inte.

Den första iakttagelsen talar för hypotesen att det är lättare att leda jämställt på föräldraledigheten för föräldrar som sparar mer betald ledighet till barnets andra levnadsår. Det är ett väntat resultat i linje med tidigare studier, som också gav upphov till hypotesen.

Den andra iakttagelsen stödjer däremot inte hypotesen. De små skillnader som finns går åt båda håll, det vill säga ibland tar föräldrapar som delar jämställt ut några dagar fler än övriga och ibland är det tvärt om. Den genomsnittliga skillnaden mellan de som delat jämställt och övriga föräldrar i Tabell 6 är dessutom mindre än en dag.

En möjlig förklaring till de här iakttagelserna är att socioekonomiska faktorer påverkar både föräldrars benägenhet att dela jämställt på föräldraledigheten och deras benägenhet att vara lediga obetalt.

Pappor i föräldrapar som delar jämställt är lediga betydligt fler dagar i genomsnitt under barnets första levnadsår jämfört med övriga pappor. Det är en skillnad som inte kan förklaras av hypotesen, som går ut på att det finns mer betald ledighet kvar när det är pappans tur att vara ledig; det är då jämställdheten uppstår. För föräldrar som delar jämställt är det alltså pappas tur tidigare.

Det här är på sätt och vis ett väntat resultat. I genomsnitt tar föräldrar ut 46 procent av all betald ledighet under barnets första levnadsår. Ytterligare 20 procent tas ut under barnets andra levnadsår. Resterande 34 procent används sannolikt för att förlänga semestrar i samband med skollov och sommarstängda förskolor. Det är därmed svårt för föräldrapar att nå en jämställd

fördelning av föräldraledigheten om de inte börjar dela relativt jämställt redan under barnets första levnadsår.

Att ha mer betald ledighet kvar när man behöver skydda sin SGI ger ökat handlingsutrymme att välja hur länge man ska vara föräldraledig. Men: föräldrar som delar jämställt börjar göra det innan det ökade handlingsutrymmet uppstår och föräldrar som inte delar mer jämställt innan det ökade handlingsutrymmet uppstår använder inte heller det ökade utrymmet till att dela jämställt.

Avslutande diskussion

Den ekonomiska familjepolitiken har bland annat som mål att föräldraledigheten ska delas mer jämställt och därmed bidra till ett mer jämställt föräldraskap. Något som i sin tur förväntas bidra både till att barn får bättre tillgång till båda sina föräldrar och ökad jämställdhet på arbetsmarknaden. Även om allt fler föräldrar delar jämställt på föräldraledigheten går utvecklingen långsamt. Den obetalda delen, som utgör en stor del av ledigheten under det första året, delas mindre lika än föräldrapenningen. Utvecklingen mot mer jämställd ledighet har till viss del drivits av regeländringar inom föräldraförsäkringen och i den avslutande diskussionen resonerar vi om våra resultat och vad de säger om hur regelverket skulle kunna förändras ytterligare för att få fler föräldrar att dela mer jämställt på föräldraledigheten.

Ett flexibelt användande av föräldraförsäkringen är inte en förutsättning för att dela jämställt på föräldraledigheten

En hypotes i rapporten är att mer obetald ledighet under barnets första levnadsår underlättar för föräldrar att dela jämställt på föräldraledigheten. Det är lättare att nå ett jämställt uttag om det finns många betalda dagar kvar när det är dags för den andra föräldern att vara ledig. Våra resultat talar dock emot hypotesen. När vi tar hänsyn till socioekonomiska faktorer visar det sig att föräldrar är lediga obetalt lika länge oavsett om de delar jämställt eller inte. Det är vanligare att dela jämställt på föräldraledigheten i socioekonomiska grupper där föräldrar i genomsnitt tar ut mer obetald ledighet men både benägenheten att dela jämställt och benägenheten att vara ledig obetalt tycks snarare koppla till socioekonomiska faktorer än till varandra.

Om vår hypotes hade stämt hade vi sett andra mönster i den obetalda ledigheten. Mindre resursstarka föräldrar, som inte har möjlighet att vara lediga obetalt, skulle då ha svårare att dela jämställt på föräldraledigheten. Inkomst hade förmodligen varit mer utslagsgivande och föräldrar som varit mer lediga obetalt hade varit mer benägna att dela jämställt på föräldraledigheten. Att hypotesen inte får stöd av våra resultat pekar på att flexibiliteten inte innebär att föräldrar som inte har råd att ta ut mycket obetald ledighet är förfördelade ur ett jämställdhetsperspektiv – flexibiliteten påverkar alltså inte föräldrars möjlighet att dela jämställt på föräldraledigheten i någon större utsträckning.

Föräldrapar som delar jämställt på föräldraledigheten börjar redan under barnets första levnadsår

Våra resultat pekar på att pappor som delar jämställt påbörjar sin ledighet tidigare. Föräldrapar som delar jämställt på föräldraledigheten under barnets två första levnadsår skiljer sig från övriga föräldrapar genom att de delar mer lika på ledigheten redan under barnets första levnadsår. Det är egentligen inte så förvånande i och med att så stor del av den betalda ledigheten, 46 procent av all betald ledighet, tas ut under barnets första levnadsår. Efter att barnet har börjat på förskola delar föräldrar ofta mer lika på föräldraledighet som tas ut under lov och dylikt. Därför är det svårt för de föräldrar som inte varit lediga i någon större utsträckning under barnets första levnadsår att ”hoppa in” halvvägs och komma ikapp.

Uttaget av föräldrapenning överskattar hur jämställt föräldrar delar på hela föräldraledigheten

Försäkringskassans officiella statistik visar att 17 procent av föräldrarna till barn födda 2016 hade delat jämställt på de nettodagar med föräldrapenning som de hade tagit ut innan barnets tvåårsdag. Enligt Försäkringskassans mått på föräldraledighet var det bara 13 procent av de här föräldrarna som hade delat jämställt på den totala ledigheten vid barnets tvåårsdag. Det är alltså betydligt färre som delar jämställt på den ledigheten. Till viss del hänger det ihop med att så mycket av den obetalda ledigheten tas ut under barnets första levnadsår när det i huvudsak är mammorna som är lediga. Den obetalda ledighetens fördelning innebär att det är viktigt att komplettera statistik över uttaget av föräldrapenning med måttet på föräldraledighet för att inte få en snedvriden bild av var vi befinner oss i förhållande till den ekonomiska familjepolitikens mål om ett jämställt föräldraskap.

Tidigare reformer för att få fler föräldrar att dela jämställt har bidragit till den långsiktiga förändringen

Det har genomförts ett antal regeländringar inom föräldrapenningen genom åren som har syftat till att få fler föräldrar att dela jämställt på föräldrapenningen. Det har dels handlat om ekonomiska incitament, dels om begränsningar av hur dagarna får användas.

Jämställdhetsbonusen är en av förändringarna som syftade till att med ekonomiskt incitament förändra föräldrarnas uttag; föräldrar som delade lika fick extra pengar som bonus för sitt jämställda uttag. Efter att uppföljningar visat att jämställdhetsbonusen inte hade avsedd effekt togs den dock bort. Det är emellertid oklart om det var bonusen i sig eller implementeringen av den som gjorde att resultaten uteblev. Ett vanligt argument mot ett jämställt uttag är att pappan tjänar mer och att det därför är sämre för hushålls-ekonomi att han tar ut lika mycket föräldrapenning som mamman. En bonus till föräldrar med ett mer jämställt uttag borde kunna bidra till att eventuella ekonomiska förluster i närtid minskar. På längre sikt när karriär,

löneutveckling och pension räknas in är det betydligt färre som förlorar på att dela jämställt.

Utöver jämställdhetsbonusen är det värt att nämna att det fanns en förhoppning om att den höjning av ersättningsnivån till 10 prisbasbelopp, som genomfördes 2006, skulle bidra till att pappor blev mer benägna att vara lediga. Samtidigt har det visat sig att ovan nämnda ekonomiska argument framför allt används om det är pappan som har högst inkomst. Något som pekar på att normer väger tyngre än ekonomi när föräldraledigheten planeras, vilket också kan vara en del av förklaringen till att jämställdhetsbonusen inte fungerade bättre.

Vid tre tillfällen har reserverade månader införts. Till skillnad från jämställdhetsbonusen har de fungerat relativt väl. Den första reserverade månaden verkar emellertid ha haft störst effekt, och den tredje reserverade månaden tycks ha haft minst effekt. Reserverade månader påverkar vissa grupper av föräldrar medan andra inte ändrar sitt uttag. T.ex. påverkas inte de föräldrar som redan innan införandet tar ut fler dagar än dagarna som blir reserverade, och inte heller de föräldrar som inte tar ut någon föräldrapenning alls. Det är dock viktigt att komma ihåg att de uppföljningar som har gjorts av de reserverade månaderna framför allt har fokuserat på föräldrapenninguttaget under barnens första två levnadsår. Det är möjligt att föräldrar som inte tagit ut sina reserverade månader när barnet fyllt två år tar ut föräldrapenning senare, t.ex. för att förlänga semestern under skolloven.

Normer påverkar hur föräldrar delar på föräldraledigheten

Normer påverkar i stor utsträckning hur föräldrar delar på föräldraledigheten. Normer varierar mellan olika socioekonomiska grupper och det är en del av förklaringen till att det är vanligare att dela jämställt på föräldraledigheten i vissa grupper av föräldrar. Normerna skiljer sig också åt mellan föräldrarna. Mammorollen är starkt förknippat med föräldraledighet, så starkt att det är svårt för kvinnor att välja att inte vara föräldralediga. Förväntningarna på pappor ser annorlunda ut, det finns en betydligt större förståelse för pappor som väljer arbete framför föräldraledighet.

Våra resultat tyder på att vissa socioekonomiska faktorer framför allt kopplar till fördelningen av ledigheten via papporna. Det här yttrar sig exempelvis i att det är lägre sannolikhet att man delar jämställt om pappan arbetar i privat sektor eller om pappan är utrikesfödd. Privat sektor är mer mansdominerad vilket visat sig medföra högre förväntningar på kort bortavaro från arbetet när man får barn. I en internationell kontext är pappor i Sverige föräldralediga länge, bland annat på grund av regelverket. Det är därför inte förvånande att många utrikesfödda pappor kan ha med sig en annorlunda normbild i sitt föräldraskap. De här resultaten kan tolkas som att både de normer män har med sig och de normer de möts av i sin omgivning när de blir pappor, påverkar i vilken utsträckning de väljer att vara föräldralediga, och att bilden av papparollen varierar mer än bilden av mammorollen t.ex. mellan mans- och kvinnodominerade branscher. En förutsättning för en

jämställd fördelning av ledigheten är att båda föräldrarna kan tänka sig att vara lediga tillräckligt länge. I och med att de flesta mammor är lediga till dess pappor påbörjar sin ledighet är föreställningarna om hur tidigt en pappa kan ta över ansvaret för barnet, och hur tidigt en mamma kan gå tillbaka till sitt arbete avgörande för hur jämställt föräldraledigheten delas.

Kopplingen mellan sektor och jämställt uttag belyser också de normer som spelar in när människor väljer yrke. Så länge som det finns utpräglat kvinno- respektive mansdominerade yrken kan det vara svårt att få alla arbetsplatser att vara lika positiva till lång frånvaro från arbeten när man får barn. Den könsuppdelade arbetsmarknaden är också en av faktorerna bakom löneskillnaderna mellan könen. Och dessa skillnader används ofta i sin tur som ett argument mot att dela jämställt på föräldraledigheten.

Normer är ofta trögrörliga och relativt svåra att påverka. Samtidig har regelverket sannolikt en normerande effekt i den mening att tre reserverade månader skickar en signal om att det förväntas att båda föräldrarna tar ut tre månader med föräldrapenning innan barnet fyllt 12 år.

Åtgärder som syftar till att få pappor att vara föräldralediga tidigare kan bidra till att föräldrar delar mer jämställt på föräldraledigheten

Vi har visat att i föräldrapar som delar jämställt på föräldraledigheten är pappor lediga tidigare, dvs. att de tar ut mer ledighet under barnets första levnadsår. Vi kan inte uttala oss om kausaliteten mellan att pappor är föräldralediga relativt tidigt och att föräldrar delar jämställt, men vi kan konstatera att det är något av en förutsättning. Av den totala föräldraledigheten tas förmodligen mer än hälften ut innan barnet fyllt ett år.

Utvärderingar av de reserverade månaderna visar att de har ökat pappors föräldrapenninguttag samtidigt som alla inte har använt sina reserverade dagar under barnets första två levnadsår. En anledning kan vara att vissa föräldrar tänker att de ändå kommer ta ut sina reserverade dagar, t.ex. genom att förlänga semestrar under skollov när barnet blir äldre. Den tredje reserverade månaden som infördes 2016 bidrog till att föräldraledigheten delades mer jämställt. Detta utan att det finns några indikationer på att barnens totala tid med föräldrarna minskat, något som i samhällsdebatten lyfts som en potentiell baksida med reserverade dagar.

Att reservera fler föräldrapenningdagar är kanske det mest uppenbara sättet att med regelverkets hjälp få föräldrar att dela mer jämställt på föräldraledigheten och därmed öka barns tillgång till båda sina föräldrar. Samtidigt tenderar många föräldrar att inte använda alla sina reserverade dagar innan barnet börjat i förskolan. Sedan 2014 har det införts en tidsgräns inom föräldrapenningen. Det går att ta ut föräldrapenning fram till den dag då barnet fyller 12 år men endast 96 nettodagar får användas efter att barnet fyllde 4 år. Det innebär att dagar som inte tas ut i tid försvinner eller ”brinner inne”. Tidsgränser som innebär att reserverade dagar brinner inne

om de inte tas ut innan till exempel 18 eller 24 månader kan vara ett sätt att få fler föräldrar att använda sina reserverade dagar tidigare.

Att fler föräldrar delar jämställt på föräldraledigheten är en förutsättning för att nå den ekonomiska familjepolitikens mål om ett jämställt föräldraskap. Och för att få föräldrar att dela jämställt behöver pappor ta en större del av föräldraledigheten redan under barnets första levnadsår. Våra resultat visar att det kan vara bra att ha tidsaspekten i åtanke i utformandet av åtgärder för få fler föräldrar att dela jämställt.

Referenser

- Arrhenius, Lars m.fl. (2017). *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen*. SOU 2017:101.
- Bygren, M. & Duvander, A. (2006). Parents' workplace situation and fathers' parental leave use. *Journal of Marriage and the Family*, 68: 363–372. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00258.x>.
- Duvander, A-Z. (2006), *Utrikesfödda och svenskfödda föräldrars föräldrapenninganvändande*. SOU 2006:37.
- Duvander, A-Z. och Evertsson, M. (2011), *Parental leave- possibility or trap? Does family leave length effect Swedish women's labour market opportunities?* *European Sociological Review*. 27. 435-450
- Duvander, A-Z. (2014). How long should parental leave be? Attitudes to gender equality, family, and work as determinants of women's and men's parental leave in Sweden. *Journal of Family Issues*, 35(7): 909–926. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/0192513X14522242>.
- Duvander, A-Z. & Viklund, I. (2014). Kvinnors och mäns föräldraledighet. I K. Boye & M. Nermo (red.) *Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser* (s. 23–62). SOU 2014:28. Stockholm: Fritzes
- ESO (2015), *Familjepolitik för alla? En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet*. ESO 2015:5
- IFAU (2013), *Det envisa könsgapet I inkomst och löner – Hur mycket kan förklaras av skillnader i familjeansvar?* IFAU 2013:2
- IFAU (2018), *Familj och arbete under småbarnsåren – Hur använder föräldrar förskola och föräldraförsäkring*. Rapport 2018:24
- ISF (2013), *Föräldrapenning och föräldraledighet*. Rapport 2013:13
- Finansdepartementet (2017), *Budgetpropositionen för 2018* (Regeringens proposition 2017/18:1). Stockholm: Regeringskansliet.
- Finansdepartementet (2018), *Budgetproposition för 2019* (Regeringens proposition 2018/19:1). Stockholm: Regeringskansliet
- Försäkringskassan (2013a). *De jämställda föräldrarna – vad ökar sannolikheten för ett jämställt föräldrapenninguttag?* Socialförsäkringsrapport 2013:8
- Försäkringskassan (2013b). *Ojämställd arbetsbörda. Föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete*. Socialförsäkringsrapport 2013:9

Försäkringskassan (2017), *Barnhushållens ekonomi*. Socialförsäkringsrapport 2017:9

Försäkringskassan (2018a), *Föräldraskapsideal och deras förverkligande*. Socialförsäkringsrapport 2018:3

Försäkringskassan (2018b), *Familj och arbete under småbarnsåren*. Socialförsäkringsrapport 2018:9

Försäkringskassan (2018c), *Uttaget av föräldrapenning skiljer sig beroende på inkomst*. Korta analyser 2018:4

Försäkringskassan (2018d), *Socialförsäkringen i siffror 2018*

Försäkringskassan (2019), *Jämställd föräldraförsäkring – utvärdering av de reserverade månaderna i föräldraförsäkringen*. Socialförsäkringsrapport 2019:2

Försäkringskassan (2020), *MiDAS Föräldrapenning – Dokumentation av föräldrapenningdata och skattad föräldraledighet i MiDAS*. PM 2020:2

Riksförsäkringsverket (2004), *Flexibel föräldrapenning – hur mammor och pappor använder föräldraförsäkringen och hur länge de är föräldralediga*. RFV Analyserar 2004:14

SCB (2007), *Föräldraledighet och arbetslivskarriär – En studie av mammors olika vägar i arbetslivet*. Demografiska rapporter 2007:3

Bilaga 1 Studiepopulation och socioekonomiska faktorer

I vår studie fokuserar vi på de två första levnadsåren för barn födda år 2016 eftersom vi framför allt är intresserade av tiden innan barnet börjar förskolan. Vi har valt att studera barn födda år 2016 av två skäl:

1. År 2016 infördes en tredje reserverad månad vilket innebär att för barn födda år 2016 eller senare är 90 dagar reserverade för vardera föräldern.
2. Barn födda 2016 var de senast födda barnen för vilka vi hade tillgängliga data över föräldrapenninguttag och skattad ledighet under de två första levnadsåren när studien påbörjades.

Vi har avgränsat oss till att studera föräldrapar bestående av en man och en kvinna har vi renodlat studiepopulationen genom att exkludera vissa barn och föräldrar. Anledningen till avgränsningen är att ledighetsmönstret kan se annorlunda ut t.ex. för ensamstående föräldrar eller föräldrapar som flyttar utomlands. I Tabell 3 framgår vilka grupper av föräldrar och barn som exkluderats och hur stor andel av totalpopulationen de utgör. Avgränsningarna är genomförda på data för barn födda år 2014, 2015 och 2016. Bland de återstående föräldrarna valdes föräldrar till barn födda 2016 ut och det är dessa som ingår i vår studiepopulation, i vilken 77,7 procent av samtliga barn födda år 2016 ingår. För mer information om föräldraledighetsmättet och grundpopulationen se *MiDAS Föräldrapenning* (Försäkringskassan 2020).

Tabell 7 Studiepopulation och urvalskriterier

	Återstående andel i procent	Återstående antal
Barn födda i Sverige år 2014, 2015 och 2016	100,0	347 202
Exkluderade:		
Barn eller förälder avregistreras inom 2 år efter barnets födelse	99,7	346 160
Barn som inte har två och samma vårdnadshavare med olika kön under studieperioden	90,2	313 176
Adopterade barn	90,2	313 176
Flerbarnsfödslar	87,6	304 149
Barn som får syskon inom 2 år	76,5	265 609
Övrigt	76,5	265 609
Studiepopulation:		
Föräldrapar med barn som föddes 2016	34,4	91 247

Tabell 4 visar studiepopulationen fördelat på socioekonomiska faktorer. En del föräldrar saknar värden i enskilda socioekonomiska faktorer och därför summerar inte den deskriptiva statistiken till studiepopulationens total.

Tabell 8 Antal föräldrar i studiepopulationen fördelat på kön och socio-ekonomiska faktorer

	Kvinnor	Män	Totalt
Totalt	91 247	91 247	182 494
Låg inkomst	32 555	16 902	49 457
Mellaninkomst	47 851	45 289	93 140
Hög inkomst	10 841	29 056	39 897
Förvärvsarbetar	71 247	81 064	152 311
Ej förvärvsarbetar	19 139	9 042	28 181
Eftergymnasial utbildning	50 117	38 582	88 699
Ej eftergymnasial utbildning	39 321	51 112	90 433
Offentlig sektor	33 152	16 267	49 419
Privat sektor	41 316	67 931	109 247
Svenskfödd	65 701	65 379	131 080
Utrikesfödd	25 546	25 868	51 414
Glest befolkat område	12 123	12 125	24 248
Medelbefolkat område	34 238	34 117	68 355
Tätbefolkat område	43 717	43 651	87 368
Första barn	36 092	35 895	71 987
Ej första barn	55 155	55 352	110 507

Första två levnadsåren för barn födda 2016.

Källa: Store och Midas.

Inkomsten baseras på föräldrarnas pensionsgrundande inkomst (PGI). Föräldrarens inkomst bygger på deras sammanlagda PGI. Föräldrapar med låg inkomst har en PGI som är lägre än 60 procent av medianen i studiepopulationen. Föräldrapar med hög inkomst har en PGI som är högre än 30 procent av medianen i studiepopulationen. I vår studiepopulation är medianen för föräldrapar 606 859 kronor, se Tabell 9. Detta innebär att två föräldrar som tillsammans har mindre än 364 115 kronor om året i PGI klassificeras som låg inkomst. Att ha en mellaninkomst innebär att föräldrarnas sammanlagda inkomst är mellan 364 115 och 788 917 kronor, och att ha en hög inkomst innebär att föräldrar tillsammans har en inkomst större än 788 917 kronor. I studiepopulationen klassificerades 20 procent av föräldraren som låg inkomst, 60 procent som mellaninkomst och 20 procent som hög inkomst.

Inkomstkategorierna på individnivån följer samma logik. Enskilda föräldrar med låg inkomst har en PGI under 60 procent av median PGI för en individ i studiepopulationen. Enskilda föräldrar med hög inkomst har en PGI över 30 procent av medianen i studiepopulationen. Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män medför att 36 procent av kvinnorna och 18 procent av männen har låg inkomst medan 12 procent av kvinnorna och 32 procent av männen har hög inkomst.

Tabell 9 Gränser för inkomstklasser samt medianinkomst för studiepopulationen

	Nedre gräns	Median	Övre gräns
Föräldrapar	364 115 (20)	606 859 (60)	788 917 (20)
Individ	186 401	310 668	403 868
Män	(18)	(50)	(32)
Kvinnor	(36)	(52)	(12)

Andel i respektive inkomstklass inom parentes.

Bilaga 2 Statistisk metod

I den deskriptiva delen har vi använt korstabeller för att snabbt få en överblick över eventuella samband mellan olika kategoriska variabler. I korstabellerna redovisar vi frekvenserna i de olika socioekonomiska grupperna i vår studiepopulation. Vi fördelar även de socioekonomiska grupperna efter kön och huruvida två föräldrar delat jämställt på den totala föräldraledigheten.

Vi har använt multipel binär logistisk regression. Modellen beräknar sannolikheten för att ett föräldrapar ska dela jämställt givet värdet på de förklarande variablerna och värdena på parametrarna. Sannolikheten betecknas π och logit funktion kan kortfattat beskrivas på följande vis:

$$\text{logit}(\pi_i) = \ln\left(\frac{\pi_i}{1 - \pi_i}\right) = \ln(\text{odds}) = \alpha + \beta_1 x_{1i} + \dots + \beta_n x_{ni} = \mathbf{x}'\boldsymbol{\beta}$$

där $\mathbf{x}'\boldsymbol{\beta}$ är matrisform för den linjära komponenten i den logistiska modellen och $\boldsymbol{\beta}$ är en vektor av parametrar som vi vill skatta. π är då sannolikheten för ett jämställt utfall. Ifall vi tar inversen av logit funktionen ovan så får vi den logistiska funktionen som ger sambandet mellan π och x :

$$\pi_i = \frac{\exp[\mathbf{x}'_i\boldsymbol{\beta}]}{1 + \exp[\mathbf{x}'_i\boldsymbol{\beta}]}$$

Vi definierar sedan oddskvoten som kvoten mellan sannolikheten att en händelse inträffar och att den inte inträffar. Då skrivs oddsen som följande:

$$\theta = \frac{\pi_i}{1 - \pi_i} = \exp[\mathbf{x}'_i\boldsymbol{\beta}]$$

När oddset är större än 1 är det mer sannolikt att en händelse kommer att ske än att den inte gör det och det omvända gäller när oddset är mindre än 1. Ifall $\theta = 3$ så är det tre gånger mer sannolikt att ett föräldrapar delat jämställt på den totala ledigheten än att de inte gör det. Då $0 \leq \pi \leq 1$ kan oddskvoterna inte vara negativa.

Bilaga 3 Resultat

Föräldrar som delat jämställt har ett annorlunda ledighetsmönster under barnets första och andra levnadsår

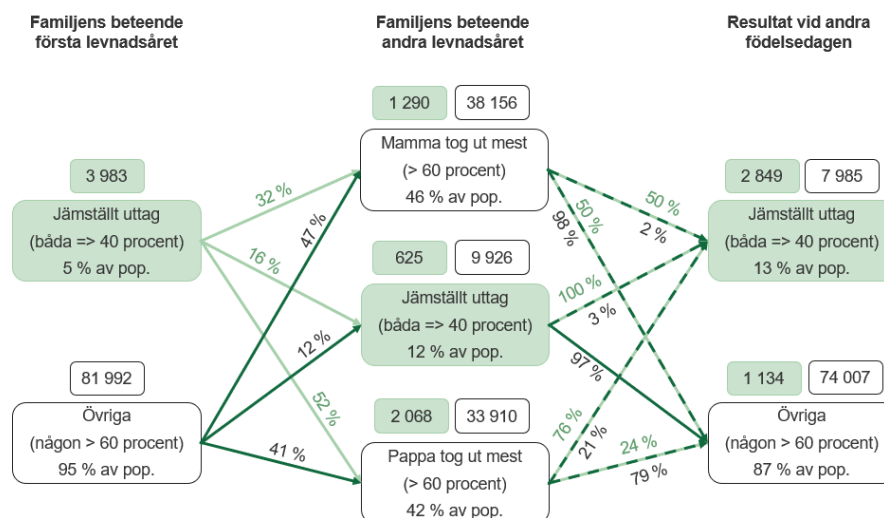
I rapporten lyfts att pappor som delat jämställt på föräldraledigheten under barnets första två levnadsår är föräldralediga i högre utsträckning än övriga pappor främst under barnets första levnadsår. För att belysa de resultaten mer ingående har vi försökt fånga föräldrarnas ”föräldraledighetsbeteende” under barnets första levnadsår genom att dela in dem i grupper baserat på hur de delat på den totala föräldraledigheten.

I Figur 3 ingår föräldrapar där båda föräldrarna har tagit ut minst 40 procent av föräldraledigheten i gruppen *jämställt uttag* och resterande föräldrapar i *övriga*. Vi har sedan tittat på hur dessa två grupper har fördelat ledigheten under barnets andra levnadsår. Under det andra levnadsåret finns tre kategorier: jämställda familjer, familjer där mamman har tagit ut mer än 60 procent av föräldraledigheten och familjer där pappan har tagit ut mer än 60 procent av föräldraledigheten. För att få fram ett slags genomslag för beteendet under det andra levnadsåret har vi sedan kategoriserat föräldrarna i två grupper: de som har och de som inte har delat jämställt på föräldraledigheten under barnets första två levnadsår.

Tolkningsexempel (Figur 3)

Under barnets första levnadsår var det 5 procent av familjerna som hade delat jämställt på föräldraledigheten. I de här familjerna var det 32 procent där mamman tog ut mer än 60 procent av föräldraledigheten under barnets andra levnadsår. Och sammantaget var det 50 procent av de här familjerna (som delade jämställt första året och där mamman tog ut mer än 60 procent under det andra året) som hade delat jämställt på föräldraledigheten på barnets tvåårsdag. Det innebär att det var knappt en procent ($0,05 \times 0,32 \times 0,50 = 0,008$) av alla föräldrapar som gick den vägen till att dela jämställt på föräldraledigheten vid barnets tvåårsdag. Alltså delade 3 983 föräldrapar jämställt på föräldraledigheten under barnets första levnadsår. Av dessa var det 1 290 föräldrapar där mamman tog ut merparten utav föräldraledigheten under barnets andra levnadsår. Och av dessa var det cirka 645 föräldrapar som hade delat jämställt på föräldraledigheten under barnets första två levnadsår.

Figur 3 Schematisk skiss över föräldraledighetsbeteenden under barnets första två levnadsår

Här ingår bara föräldrapar där åtminstone en förälder har använt föräldraledighet under barnets första och andra levnadsår. Figuren baseras därför på 85 975 av de 91 247 föräldrapar som ingår i studiepopulationen.

Källa: Store och Midas.

Av de familjer som delade jämställt på föräldraledigheten under barnets första levnadsår var det bara 15 procent som fortsatte dela jämställt även under det andra levnadsåret. Men ytterligare 55 procent av dem fördelade föräldraledigheten under det andra levnadsåret på ett sätt som bidrog till att de hade ett jämställt uttag vid barnets tvåårsdag. Av de familjer som delat jämställt under det första året var det med andra ord 70 procent som också hade en jämställd fördelning vid barnets tvåårsdag.

Av de familjer som inte delade jämställt på föräldraledigheten under barnets första levnadsår var det bara knappt 20 procent av dem fördelade föräldraledigheten under det andra levnadsåret på ett sätt som bidrog till att öka graden av jämställdhet. Av de familjer som inte delat jämställt under det första året var det drygt 90 procent som inte heller hade en jämställd fördelning vid barnets tvåårsdag.

Sammantaget var det knappt 15 procent som, jämfört med det första levnadsåret, hade ett annat beteende under andra levnadsåret. Trots det var det bara 11,5 procent som, vid barnets tvåårsdag, förflyttat sig från jämställd till ojämförd eller omvänt. Det stärker resonemanget om att fördelningen av föräldraledighet under det första levnadsåret färgar av sig på helheten i kraft av sin storlek.

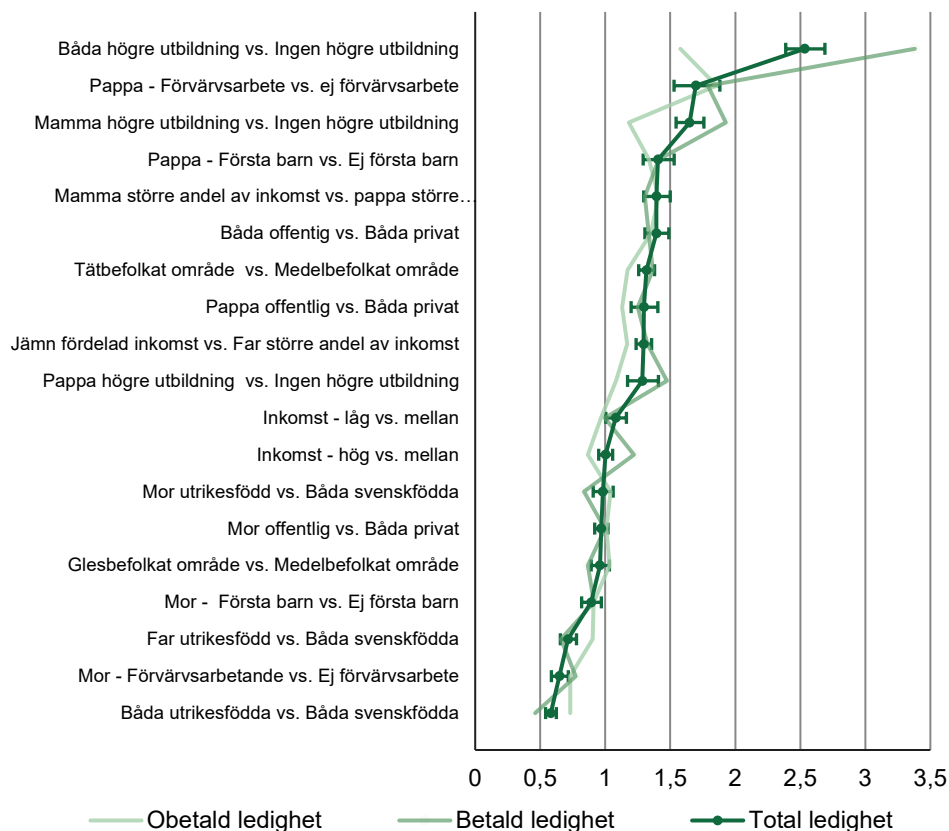
Ett annat sätt att nå samma slutsats är att titta på hur de kvarvarande föräldrapenningdagarna måste fördelas för att en under första levnadsåret genomsnittligt ojämförd familj ska bli jämställd vid barnets andra födelsedag, pappan behöver då ta ut 88 procent av de kvarvarande föräldrapenningdagarna. I jämställda familjer är motsvarande siffra 52 procent. Det räcker med att tänka på att en stor del av föräldrapenninguttaget efter att barnet börjat på förskola eller motsvarande förmodligen handlar om att förlänga

sommar och julleddigheter för att förstå att det kan vara svårt för pappor att ta ut 88 procent av de återstående

Multivariat analys

Föräldraledighetens obetalda del är en skattning och är därmed betydligt mer osäker än föräldrapenninguttaget och de socioekonomiska faktorerna som är baserade på registerdata. Vi har ändå valt att använda logistisk regression för att få en bild av hur de socioekonomiska faktorerna tillsammans associerar till ett jämställt uttag av den totala föräldraledigheten. Resultaten av den logistiska regressionen för total ledighet redovisas i Figur 4. De socioekonomiska faktorerna tycks ha olika stor inverkan på den betalda respektive den obetalda delen av föräldraledigheten. För att illustrera det här visas även resultaten av samma logistiska regression med betald respektive obetald ledighet som beroende variabel i samma figur. Exempelvis kan vi se att sannolikheten att dela jämställt på den totala ledigheten ökar ifall båda föräldrarna har en högre utbildning men vi observerar också att sannolikheten är relativt större för den betalda ledigheten jämfört med den obetalda.

Figur 4 De socioekonomiska faktorernas oddskvoter för jämställt uttag av total ledighet. Faktorernas oddskvoter för utfallet 40/60 inom betald och obetald ledighet inlagda som jämförelsepunkter

I figuren presenteras oddskvoter med Walds 95-procents konfidensintervall. Som jämförelsepunkt presenteras också oddskvoter för jämställt uttag, 40/60, av betald och obetald ledighet.

Tabell 10 Resultat från logistisk regression: utfallsvariabel är huruvida föräldrapar har delat jämställt på total föräldraledighet

Variabel	Referenskategori	Oddsquot	Punkt-skattning	Standard-fel	P-värde
Intercept		0,05	-3,07	0,12	0,00
Utbildning					
Båda har högre utbildning	Ingen har högre utbildning	2,53	0,93	0,03	0,00
Mamma högre utbildning		1,65	0,50	0,03	0,00
Pappa högre utbildning		1,28	0,25	0,05	0,00
Saknade värden ¹		1,57	0,45	0,08	0,00
Förvärvsarbete					
Mamma – förvärvsarbete	Inget förvärvsarbete	-0,43	-0,43	0,05	0,00
Pappa – förvärvsarbete		1,70	0,53	0,05	0,00
Mamma – saknade värden ¹		1,94	0,66	0,17	0,00
Pappa – saknade värden ¹		-0,78	-0,78	0,21	0,00
Första barn					
Pappa – Första barn	Minst en förälder har barn sedan tidigare	1,41	0,34	0,04	0,00
Mamma – Första barn		0,89	-0,12	0,04	0,01
Inkomstfördelning					
Mamma har en större andel	Pappa har en större andel av inkomst	1,39	0,33	0,04	0,00
Jämnt fördelad inkomst		1,30	0,26	0,02	0,00
Sektor					
Båda i offentlig sektor	Båda föräldrar i privat sektor	1,39	0,33	0,03	0,00
Pappa i offentlig sektor		1,30	0,26	0,04	0,00
Mamma i offentlig sektor		0,97	-0,03	0,03	0,24
Saknade värden ¹		0,73	-0,31	0,06	0,00
Bostadsort					
Tätbefolkat område	Medelbefolkat område	1,32	0,28	0,02	0,00
Glesbefolkat område		0,96	-0,04	0,04	0,26
Saknade värden ¹		1,12	0,11	0,08	0,14
Föräldraparets inkomstnivå					
Inkomst – låg	Mellaninkomst	1,08	0,08	0,04	0,04
Inkomst – hög		1,00	0,00	0,03	0,95
Svensk- eller utrikesfödd					
Mamma utrikesfödd	Båda svenskfödda	0,98	-0,02	0,04	0,63
Pappa utrikesfödd		0,71	-0,34	0,04	0,00
Båda utrikesfödda		0,58	-0,54	0,04	0,00
Ålder²					
Mamma ålder	-	1,00	0,00	0,00	0,53
Pappa ålder		1,00	0,00	0,00	0,32

Följande socioekonomiska faktorer redovisas på föräldraparnivå: utbildning, inkomstfördelning, sektor, födelseland. Resterande socioekonomiska faktorer redovisas på individnivå.

¹ Saknade värden har inte tagits bort i den multivariata logistiska regression då de inte kan antas vara slumpmässigt saknade och därmed skulle kunna fånga en viss variation i vår utfallsvariabel.

² Åldersvariabeln är med som en kontinuerlig kontrollvariabel.